

TEATRUL DIN MEMORIE

Anna HALASZ

„Karamazovii”

Momentele de telecinematecă de la noi sau de aiurea au uneori capacitatea să trezească amintiri teatrale, ce primesc astfel o nebănuită perspectivă și o valoare, pe care nici n-am bănuț-o la premieră. Las la o parte naivitatea, sau incultura, cu care un regizor – de exemplu Richard Brooks în 1957 – investește tragedia Karamazovilor cu un happy-end. Și mai grav este faptul că întreaga regie se bazează doar pe două personaje: Mitea întruchipat cu adevărat magistral de Yul Brynner, și Grușenka luminoasă a Mariei Schell. Toate celelalte personaje nu fac decât să dea cuminte replicile celor doi pentru care s-a făcut filmul. Sunt șterse sau în cazul cel mai bun ratate psihologic. Miza: pedepsirea tatălui tiran sau dezlănțuirea frustrării – ca motiv pentru condamnarea lui Mitea – se diluează într-o mediocritate psihologică, și necunoaștere de cauză. Mentalitatea comercială anihilează fiorul cunoașterii, îndoiala de sine, riscul căutării sau al experimentului, lucruri fără de care nu te poți apropia de nici un scriitor adevărat, nu numai de Dostoievski.

Priveam filmul și pe imaginile sale se suprapunea un vechi spectacol de la Teatrul „Nottara”, regizat de George Teodorescu. Cinci bărbați – o familie, deși la înfățișare nu se asemănau, doar *Ivan* (Cristea Avram) și *Alioșa* (Ion Dichiseanu), cât de cât: ei doi reprezentau polul urban, civilizat al familiei, primul prin cultură, al doilea prin credință. Celălalt pol, al patimii dezlănțuite, era reprezentat de Nicolae Sireteanu în rolul tatălui, *Fiodor Karamazov*, un bărbat tomnatic, atractiv și demn, și *Dmitri*, adică *Mitea*: George Constantin. Cu toată deosebirea înfățișării, ei doi se oglindeau reciproc și priveau în sinea lor, uitându-se unul la celălalt. Mistuitoarea, tragica sete de viață, neîmplinirea – definitivă la tată, amenințătoare la fiu – i-ar fi putut îndruma spre o înțelegere, iubire sau compătimire reciprocă dacă n-ar fi fost vorba de bani. Deci, eise urâsc, imaginea din amândouă oglinzile se distorsionează. Iar această ură oarbă, strigată în gura mare îl va pune pe Mitea în umbra suspiciunii. *Smerdiakov*, handicapatul, pare să fie limba cântarului, distanțat de ambii poli, frizând totuși ceva din distincția și

eleganța lui Ivan – dar cât de penibil! Val Săndulescu, un actor cu exteriorul cam ingrat, ne-frumos și ne-urât, stângaci parcă, dar de o inteligență sfredelitoare ne-a înfățișat fratele nelegitim în tragismul frustrării nu numai de nume, de drepturi, de perspective, dar și de sănătate, de integritatea corporală. El, ucigașul, reușea să ne stârnească cel mai tare compasiunea, insuflându-ne totodată o angoasă inexplicabilă. Da, el își omorâse tatăl, tiranul, cu premeditare lucidă, îndreptând suspiciunea asupra celui mai invidiat dintre frații: Mitea cel pătimăș și dezlănțuit, cu o libertate interioară, de care el, Smerdiakov, n-ar fi niciodată capabil... De ce tocmai pe Mitea aruncă el acuzarea? Simte poate, cu luciditatea handicapul său, că Ivan cel strălucitor, cel calm și cult, este pândit – de asemenea – de nebulie?! Astfel de întrebări ne pune spectacolul prin relațiile – cu multă delicatețe elaborate – dintre tatăl Karamazov și cei patru fii ai săi. Nu numai tensiune și dezlănțuire era acolo, ci și multă dragoste, conștientă sau inconștientă: reușeau să-și iubească tatăl abia după ce a fost omorât, și se uitau unul la altul, neînțelegând cine-i făptașul. Cu toții știau să-l citească pe Dostoievski. Ultima scenă a lui George Constantin, când este luat la închisoare, este de fapt adio-ul unei mari libertăți spirituale care, poate, a fost considerată de tribunal adevărata sa vină în Rusia încătușată a vremii...

George Constantin alături de
Lilliana Tomescu
în „Karamazovii”